

Original Article / Araştırma Makalesi

KRONİK HASTALIKLIĞI OLAN ÇOCUKLAR: HASTANEDE UYKU KALİTESİ

Children with Chronic Disease: Sleep Quality in Hospital

Emriye Hilal YAYAN¹

Yeliz SUNA DAĞ²

Mürşide ZENGİN³

Mehmet Emin DÜKEN⁴

^{1,2}İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Malatya

³Adıyaman Üniversitesi, Sağlık Yüksek Okulu, Adıyaman

⁴Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Şanlıurfa

Geliş Tarihi / Received: 26.10.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 04.08.2021

ÖZ

Bu araştırma hastanede yatan ve kronik hastalığı bulunan çocukların uyku alışkanlıklarını incelemek amacıyla yapıldı. Araştırma 1 Ocak 2019-31 Mayıs 2019 tarihleri arasında bir üniversite hastanesinin pediatri kliniklerinde en az bir hafta yatan 360 çocukla yapılmıştır. Araştırmada ‘Çocuk Bilgi Formu’ ve ‘Çocuk Uyku Alışkanlıkları Anketi’ kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında yüzdeler dağılım, ortalama, t testi ve korelasyon ile değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamına alınan çocukların %46,9’nun kız, %53,1’inin erkek ve yaş ortalamalarının 7.52±4.22 olduğu belirlenmiştir. Çocukların %68,6’ sının daha önce hastaneye yattığı, %45,6’sının kronik hastalığa sahip olduğu ve %95,8’inde uyku sorunu olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların daha önce hastaneye yatma ve kronik hastalığa sahip olma durumları ile uyku alışkanlıkları alt boyutları ve uyku alışkanlıkları toplam puanları arasında önemli fark olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Çocukların yaşı ile yatma zamanı, uyku kaygısı, gece uyanmaları, uyku alışkanlıkları toplam puanları arasında negatif ilişki, hastanede yatış günleri ile uykuya dalmanın gecikmesi, parasomnia, gün içinde uykululuk ve uyku alışkanlıkları toplam puanları arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Hastanede yatan ve kronik hastalığı bulunan çocukların uyku sorunları yaşayabildikleri belirlenmiştir. Çocukların önceki hastane deneyimlerinin ve kronik hastalığa sahip olma durumlarının uyku alışkanlıklarını etkileyebileceği saptanmıştır. Bu doğrultuda pediatri hemşirelerinin hastanede yatan ve kronik hastalığı bulunan çocukların uyku gereksinimlerine göre eğitim ve danışmanlık vermesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk, Hemşire, Kronik hastalık, Uyku, Uyku sorunları.

ABSTRACT

This research was carried out to examine the sleeping habits of children who are hospitalized and have chronic diseases. The study has been conducted with 360 children who were hospitalized for at least one week in the pediatric clinics of a university hospital between January 1, 2019 and May 31, 2019. In the research ‘Child Information Form’ and ‘Child Sleep Habits Survey’ have been used. The data have been assessed in computer environment by using percentage distributions, means, t test and correlation. It has been determined that, of the children included in the study; 46.9% were girls, 53.1% were boys and the mean age was 7.52 ± 4.22. It has been detected that; 68.6% of children had previously been hospitalized, 45.6% had chronic disease and 95.8% had sleep problems. Among the children who participated in the study, a significant difference has been determined between previous hospitalization and having chronic disease, and sleep habits sub-dimensions and sleep habits total scores (p <0.05). It has been found that there was a negative correlation between the age of the children and bedtime, sleep anxiety, night awakening, sleep habits total scores, and there was a positive correlation between the hospitalization days and delayed sleep, parasomnia, sleepiness during the day and sleep habits total scores. It has been determined that hospitalized children with chronic diseases may have sleep problems. It has been detected that the children’s previous hospital experience and the states of having chronic illness may affect sleep habits. Accordingly, the pediatric nurses are recommended to provide education and counseling according to the sleeping needs of hospitalized children.

Keywords: Child, Chronic disease, Nursing, Sleep, Sleep disorders.

Yeliz SUNA DAĞ ✉, yeliz.suna@inonu.edu.tr
İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Malatya

GİRİŞ

Yaşam süresinin 1/3'ünü oluşturan uyku, kendi içinde belirli bir düzene sahip, fizyolojik, psikolojik ve sosyal boyutları olan, bireylerin günlük yaşantısını, iyilik durumunu etkileyen, büyüme, gelişme, öğrenme ve dinlenmesini sağlayan sağlığın önemli bir parçasıdır (Kaya, 2018). Sağlıklı uykunun, çocukların başta mental gelişimleri olmak üzere (Gözün Kahraman ve Ceylan, 2018) dikkat ve adaptasyon yeteneklerinin gelişimleri, fiziksel büyümeleri, metabolizmaları, beden kitle indeksleri, emosyonel durumları ve akademik başarıları üzerinde etkin bir rolü bulunmaktadır (Akgün Kostak, Kocaaslan, Bilsel, ve Mutlu, 2016; Arıcıoğlu, 2018; Atik Özcanlı, Zeydan Erdoğan, ve Coşar Albayrak, 2012).

Çocukların gelişimsel fonksiyonlarını tamamlayabilmeleri için yeterli düzeyde uyumaları ve dinlenmeleri gerekmektedir (Bülbül, Kurt, Ünlü, ve Kırılı, 2010; Koulouglioti, Cole, ve Kitzman, 2008). Çocukluk döneminde uyku sorunları, geçici sorunlardan kalıcı sorunlara kadar değişebilmekte ve her dört çocuktan birinde bu sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Öner, vd., 2009). Literatürde uyku yetersizlikleri ya da bozukluklarının çocuklarda çabuk öfkelenme, anksiyete, depresyon ve dikkati toplamada güçlük çekme gibi davranış değişiklikleri ile beraber (Başbakkal, Sönmez, Şen Celasin, ve Esenay, 2010) iştahsızlık, immün sistem zayıflaması gibi çeşitli sorunlara neden olabildiği belirtilmiştir (Arıcıoğlu, 2018; Gözün Kahraman ve Ceylan, 2018).

Çocukların uyku alışkanlıklarını etkileyen ve çocuklarda uyku sorunlarına neden olabilen biyolojik ve psikolojik faktörlerin yanı sıra çevresel faktörler de bulunmaktadır (Çetin, 2009). İlgili alanda Owens (2000) çocuklarda sosyolojik faktörlerle birlikte (teknoloji kullanımları, aile fonksiyonları vb.) tıbbi faktörlerin de (astım, üst solunum yolu enfeksiyonu vb.) uyku yoksunluğu, horlama ve diğer uyku sorunlarına neden olabileceğini göstermiştir (Owens, 2000). Kronik hastalıklar çocuklarda anksiyete, depresyon, kaygı gibi duygu durum bozuklukları ile beraber beslenme, uyku gibi bedensel işlevlerde bir takım sorunlara yol açabilmektedir (Durualp, Kara, Yılmaz, ve Alaybeyoğlu, 2015; İnal Emiroğlu ve Akay, 2008). İlgili alanda kronik hastalığa sahip çocukların uyku sorunları yaşayabildikleri belirtilmiştir (Conk, Başbakkal, Bal Yılmaz, ve Bolışık, 2013; Sawyer, vd., 2004).

Çocuklar için hastaneye yatış, yaşına ve yatış nedenine bağlı olarak korkutucu, rahatsız edici ve hoş olmayan yaşantıları içermektedir (Çavuşoğlu, 2011). Hastaneye yatma ile çocuklar alışık olduğu ev ortamından, günlük yaşantısından, ebeveynlerinden, kardeşlerinden ve arkadaşlarından ayrı kalarak güvende hissettikleri ortamdan uzaklaşmak zorunda kalabilmekte ve hastaneye yatmak çocuklarda huzursuzluk, gece yatağını ıslatma, ayrılık anksiyetesi,

doktor/hemşire ve hastane korkusu, gece yatmaya giderken huysuzluk yapma, uykusuzluk gibi davranış değişikliklerine neden olabilmektedir (Akgün Kostak vd., 2016; Meltzer, Davis, ve Mindell, 2012; Stremler, Adams ve Dryden Palmer, 2015). Akgün Kostak ve Başbakkal hastaneye yatmayla çocuklara uygulanan acı verici invaziv girişimlerin, bakım ve tedavilerin yanı sıra çocukların ebeveynlerinden ayrı kalmalarının, alışık olmadıkları bir ortamda bulunmalarının uyku alışkanlıklarını etkileyebileceğini bildirmiştir (Akgün Kostak vd., 2016; Başbakkal vd., 2010). Meltzer ve Stremler de hastane ortamındaki yoğun ışık, gürültü ile birlikte çocukların kaygı ve ağrı durumlarının uyku sorunlarına neden olabileceğini göstermiştir (Meltzer vd., 2012; Stremler vd., 2015). Bu doğrultuda araştırmamız hastanede yatan çocukların uyku alışkanlıklarını incelemek amacı ile yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Araştırma tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi:

Araştırmanın evrenini 1 Ocak 2019-31 Mayıs 2019 tarihleri arasında bir üniversite hastanesinin pediatri kliniklerinde yatan ve kronik hastalığı bulunan çocuklar oluşturmuştur. Araştırmamızın örneklemini ise yapılan güç analizine göre 0.5 etki büyüklüğünde ve 0.05 alfa düzeyi ile belirlenen %95 güven aralığında pediatri kliniklerinde en az bir hafta yatan 360 çocuk oluşturmuştur.

Araştırmamıza Dâhil Edilme Kriterlerini

Araştırmaya katılmayı kabul eden, Pediatri kliniklerinde en az bir hafta yatan çocuk ve ebeveynleri oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları:

Verilerin toplanmasında ‘Çocuk Bilgi Formu’ ve ‘Çocuk Uyku Alışkanlıkları Anketi’ kullanılmıştır.

Çocuk Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form çocukların sosyodemografik özelliklerini (yaş, cinsiyet, daha önce hastaneye yatma vs) içeren sorulardan oluşmaktadır.

Çocuk Uyku Alışkanlıkları Anketi

Owens (2000) tarafından çocukların uyku alışkanlıklarını ve uyku ile ilişkili sorunlarını incelemeye yönelik olarak geliştirdikleri bu ölçek toplam 33 madden oluşmaktadır. Ölçekte,

ebeveynlerden çocuğun uyku alışkanlıklarını ve uyku sorunlarını bir önceki hafta üzerinden değerlendirmeleri istenmektedir. Ölçek yatma zamanı direnci, gün içinde uykululuk, parasomnia, uykuya dalmanın gecikmesi, uyku süresi, uyku kaygısı, gece uyanmalar ve uykuda solunumun bozulması olmak üzere sekiz alt boyuttan oluşmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.78 olarak belirlenmiş olup, ölçekte toplam elde edilen 41 puan kesim noktası olarak düşünülmekte ve bunun üzerindeki değerler ‘klinik düzeyde anlamlı’ olarak kabul edilmektedir (Perdahlı Fiş vd., 2010). Çalışmamızda da ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (Karar no 2019/9-5) etik kurul izni alınmıştır. Veri toplamaya başlamadan önce, araştırmaya alınma kriterlerini sağlayan çocuk ve ebeveynlerine araştırmanın amacı açıklanarak araştırma hakkında genel bilgiler verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden çocuk ve ebeveynlerinden yazılı ve sözlü onam alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi:

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 22.0 paket programı ile elektronik ortamda yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik dağılımı, ortalama, t testi ve korelasyon kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışma grubuna ait istatistiksel sonuçlara göre araştırmaya katılan çocukların %46.9’nun kız, %53.1’inin erkek ve yaş ortalamalarının 7.52±4.22 olduğu belirlenmiştir. Çocukların %68.6’ının daha önce hastaneye yattığı, %45.6’sının kronik hastalığa sahip olduğu ve %95.8’inde uyku sorunu olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Çocukların Sosyo Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Kız	169	46.9
	Erkek	191	53.1
Kronik hastalığa sahip olma durumu	Evet	164	45.6
	Hayır	196	54.4
Daha önce hastaneye yatma durumu	Evet	247	68.6
	Hayır	113	31.4
Yaş ortalaması	Mean ±Sd		
		7.52±4.22	

Araştırmamıza katılan çocukların bazı demografik özelliklerine göre uyku alışkanlıkları ölçeği ve alt boyutları karşılaştırılmıştır. Çocukların daha önce hastaneye yatma durumları ile uykuya dalmanın gecikmesi, gün içinde uykululuk ve uyku alışkanlıkları toplam puanları arasında önemli fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Aynı zamanda kronik hastalığa sahip çocukların da gün içinde uykululuk ve uyku alışkanlıkları toplam puanları arasında önemli fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Çocukların Bazı Demografik Özellikleri ile Uyku Ölçeğinin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması

		Yatma zamanı	Uykuya dalmanın gecikmesi	Uyku süresi	Uyku kaygısı	Gece uyanmaları	Parasomnia	Uykuda solunum bozulması	Gün içinde uykululuk	Uyku toplam
Kronik hastalığa sahip olma durumu	Evet	10.64±2.79	1.64±.716	4.72±1.64	7.59±2.41	4.87±1.42	10.17±3.16	4.10±1.76	15.00±3.68	54.90±9.57
	Hayır	10.93±2.58	1.67±.743	4.53±1.36	7.42±2.04	4.88±1.64	9.78±2.79	3.89±1.46	13.72±3.00	52.96±8.42
	t değeri	1.104	.445	9.690	8.116	.309	.442	1.307	6.468	6.729
	p değeri	.304	.766	.219	.488	.948	.208	.227	.000	.041
Daha önce hastaneye yatma durumu	Evet	10.83±2.72	1.59±.691	4.71±1.54	7.65±2.31	4.91±1.48	10.11±2.97	4.06±1.70	14.58±3.46	54.50±8.99
	Hayır	10.73±2.59	1.78±.795	4.41±1.37	7.16±1.94	4.80±1.67	9.62±2.94	3.84±1.37	13.71±3.16	52.41±8.88
	t değeri	.164	4.077	2.354	9.557	1.474	.004	2.835	1.504	.447
	p değeri	.735	.018	.081	.053	.549	.151	.228	.024	.041

Çalışmamıza alınan çocukların yaşı ve hastanede yatış günleri ile uyku alışkanlıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çocukların yaşı ile yatma zamanı, uyku kaygısı, gece uyanmaları, uyku alışkanlıkları toplam puanları arasında negatif ilişki hastanede yatış günleri ile uykuya dalmanın gecikmesi, parasomnia, gün içinde uykululuk ve uyku alışkanlıkları toplam puanları arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Çocukların Bazı Demografik Özellikleri ile Uyku Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

		Çocuğun yaşı	Hastanede yatış günü
Yatma zamanı	r	-371**	025
	p	000	630
Uykuya dalmanın gecikmesi	r	-008	106*
	p	873	044
Uyku kaygısı	r	-297**	002
	p	000	972
Gece uyanmaları	r	-124*	030
	p	019	577
Parasomnia	r	-076	123*
	p	151	019
Gün içinde uykululuk	r	186*	130*
	p	000	013
Uyku toplam	r	-118**	123*
	p	025	020

TARTIŞMA

Hastaneye yatmak, çocukların hem psikolojik yapılarını hem de sosyal uyumlarını olumsuz yönde etkileyen bir durumdur. Hastaneye yatan çocuklar anksiyete, kaygı, depresyon, uyku bozuklukları gibi davranışlar sergileyebilmektedirler (Çavuşoğlu, 2011; Melnyk ve Feinstein, 2001). Araştırmamızın bulguları değerlendirildiğinde hastanede yatan çocukların büyük bir kısmının uyku sorunlarının olduğu belirlenmiştir. Literatürde Başbakkal ve ark akut bir hastalık nedeni ile hastanede yatan 3-6 yaş dönemindeki çocukların gece yatağa giderken huysuz olma, kötü rüyalar görme ve ağlayarak uyanma gibi uyku sorunları yaşadıklarını göstermiştir (Başbakkal, vd., 2010). Benzer şekilde Akgün Kostak ve ark. hastanede yatan 3-6 yaş dönemindeki çocukların uykuya dalmada güçlük çekme, geceleri uykudan uyanma, kabus görme, uykuda konuşma, gece yatağını ıslatma gibi problemler yaşadıklarını bildirmiştir (Akgün Kostak, vd., 2016). Tarakçioğlu ve ark. da dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı alan 6-16 yaş aralığındaki çocuklarda uyku sorunu olduğunu belirlemiştir (Tarakçioğlu, Kadak, Gürbüz, Doğan, ve Fırat, 2016).

Araştırmamızda çocukların daha önce hastaneye yatma durumlarının uykuya dalmanın gecikmesi, gün içinde uykululuk durumları ve uyku alışkanlıkları toplam puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde çocukların hastane deneyimleri ile uyku alışkanlıklarını

inceleyen çalışmaya rastlanılmamakla birlikte Owens çocuklarda en sık görülen uyku sorunlarını; uykuya dalmakta güçlük çekme, gece sık uyanma, sabah erken/geç uyanma ve gün içinde uykulu olma şeklinde ifade etmiştir (Owens, 2011).

Günümüzde çocukluk çağında görülen kronik hastalıkların sıklığı giderek artmaktadır (Toros, Tot, ve Düzovalı, 2002). Kronik hastalıklar çocukların duygusal ve bilişsel gelişimlerini etkileyerek sosyal ve çevresel sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir (Durualp vd., 2015). Yapılan çalışmalarda kronik hastalığa sahip olan çocuklarda, yalnızlık, izolasyon, anksiyete, depresyon, kaygının yanı sıra uyku sorunlarının görüldüğü belirlenmiştir (Conk, Başbakkal, Bal Yılmaz, ve Bolışık, 2013; Sawyer vd., 2004). Çalışmamızda da kronik hastalığa sahip olan çocukların gün içinde uykululuk ve uyku alışkanlıkları toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiş olup literatürle benzerlik göstermektedir. İlgili alanda kanserli çocuklarda ağrı, ishal, bulantı kusma ve sık idrara çıkmanın uyku bozukluklarına neden olduğu saptanmıştır (Darezzo Rodrigues Nunes, Jacob, Adlard Secola, ve Nascimento Castanheira 2015; Morrow, 2007). Aynı zamanda kanserli çocukların rutinlerinin bozulması ve hastane ortamındaki ışık ve gürültüden kaynaklı olarak uyku sorunları yaşadıkları bildirilmiştir (Çavuşoğlu, 2011; Hinds vd. 2007). Ancak kronik hastalığa sahip olmayan çocuklarla ilgili çalışmaya rastlanılmadığı bu durum çalışmamızın önemli olduğunu göstermektedir.

Çocukların uyku gereksinimleri yaş gruplarına göre farklılık gösterebilmektedir. Çocukların yaşları ilerledikçe daha az uykuya gereksinim duyarlar. Araştırmamızda da çocukların yaşı ile uyku alışkanlıkları arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Konu ile ilgili olarak Karaçal uyku bozukluklarının sıklığını inceleyen tez çalışmasında 0-17 yaş grubu çocuklarda toplam uyku ve gündüz uyku süresi gibi uyku sorunlarının yaşla birlikte azaldığını bulmuştur (Karaçal, 2010). Benzer şekilde Meltzer ve ark hastanede yatan okul çağındaki çocukların adölesanlara göre daha fazla uyku sorunları yaşadıklarını bildirmiştir (Meltzer, vd., 2012). Ancak Rodrigues Nunes kanser tanılı adölesanların okul çağındaki çocuklara oranla uyku sürelerinin daha kısa olduğunu göstermiştir (Darezzo Rodrigues Nunes, vd., 2015).

Araştırmanın Sınırlılıkları:

Araştırmamızın sınırlılığı tek merkezde yürütüldüğü için elde edilen sonuçların tüm kronik hastalığa sahip çocuklara genellenememesidir.

Araştırmanın Güçlü Yönleri

Çocukların önceki hastane deneyimleri ile beraber uyku alışkanlıklarının incelenmesi çalışmamızın güçlü yönüdür.

SONUÇ

Araştırmamızda hastanede yatan çocukların uyku sorunları yaşayabildikleri ve çocukların önceki hastane deneyimlerinin ve kronik hastalığa sahip olma durumlarının uyku alışkanlıklarını etkileyebileceği belirlenmiştir. İlgili alanda çocukların uyku alışkanlıklarını inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle akut ya da kronik hastalığa sahip çocukların uyku alışkanlıkları ile ilgili çalışmaların yapılması önerilmektedir. Aynı zamanda uykunun tanınması, hemşirelerin sağlığı geliştirmeye yönelik girişimleri planlanması ve uygulayabilmesi açısından önemlidir (Çetin, 2009). Hemşirelerin klinik bakım uygulamalarında, çocukların uyku alışkanlıklarını ve uyku sorunlarını göz önünde bulundurarak ebeveynlere çocukların uyku gereksinimleri hakkında eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akgün Kostak, M., Kocaaslan, E. N., Bilsel A. Mutlu A. (2016) 3-6 yaş grubu çocukların uyku alışkanlıklarının belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1),123–132.
- Arıcıoğlu, A. (2018). *Kanserli çocuklar için uyku değerlendirme ölçeği adölesan ve ebeveyn formunun geliştirilmesi. (Yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.*
- Atik Özcanlı, D., Zeydan Erdoğan, Z., Coşar Albayrak, A. (2012). Uyku sorunları hipertansiyona neden olur mu?. *Türk Kardiyoloji Derneği Kardiyovasküler Hemşirelik Dergisi*, 1(3), 2–8.
- Başbakkal, Z., Sönmez, S., Şen Celasin, N., Esenay, F. (2010). 3-6 yaş grubu çocuğun akut bir hastalık nedeniyle hastaneye yatışa karşı davranışsal tepkilerinin belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 456–468.
- Bülbül, S., Kurt, G., Ünlü, E., Kırılı, E. (2010). Adölesanlarda uyku sorunları ve etkileyen faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği*, 53(3), 204–210.
- Conk, Z., Başbakkal, Z., Bal Yılmaz, H., Bolışık, B. (Eds) (2013). *Pediatric hemşireliği: Akademisyen Tıp Kitabevi, Ankara.*
- Çavuşoğlu, H. (2011). *Çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği, Ankara.*
- Çetin, E. (2009). *İlköğretim öğrencilerinin uyku alışkanlıkları ile duygu- davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi, (Yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.*
- Darezzo Rodrigues Nunes, M., Jacob, E., Adlard, K., Secola, R., Nascimento Castanheira L. (2015). Fatigue and sleep experiences at home in children and adolescents with cancer. *Oncology Nursing Forum*, 42(5), 498–506.
- Durualp, E., Kara, F. N., Yılmaz, V., Alaybeyoğlu, K. (2015). Kronik hastalığı olan ve olmayan çocukların ve ebeveynlerinin görüşlerine göre yaşam kalitelerinin karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 63(2), 55–63.
- Gözün Kahraman, Ö., Ceylan, Ş. (2018). 0-3 yaş grubu çocukların uyku alışkanlıklarının belirlenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(3), 607–620.

- Hinds, P. S., Hockenberry, M. J., Gattuso, J. S., Kumar Srivastava, D., Tong, X., Jones, H., ... Pui, C. H. (2007). *Dexamethasone alters sleep and fatigue in pediatric patients with acute lymphoblastic leukemia. Cancer: Interdisciplinary International Journal of the American Cancer Society, 110(10), 2321-2330.*
- İnal Emiroğlu F. N., Akay A. P. (2008). *Kronik hastalıklar, hastaneye yatış ve çocuk. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 22(2), 99-105.*
- Karaçal, Ş. (2010). *Konya ilinde yaşayan 0-17 yaş grubu çocuklarda uyku bozukluklarının sıklığı. (Tıpta uzmanlık tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya*
- Kaya, Ö. (2018). *Febril konvülsiyon tanılı hastalarımızda uyku problemlerinin değerlendirilmesi, (Tıpta uzmanlık tezi), Trakya Üniversitesi, Edirne.*
- Koulouglioti, C., Cole R., Kitzman, H. (2008). *Inadequate sleep and unintentional injuries in young children, Public Health Nursing, 25(2),106–114.*
- Melnyk, B. M., Feinstein, N. F. (2001). *Mediating functions of maternal anxiety and participation in care on young children's posthospital adjustment. Research in Nursing and Health, 24(1), 18–26.*
- Meltzer, L. J., Davis, K. F., Mindell, J. A. (2012). *Patient and parent sleep in a children's hospital. Pediatric Nursing, 38(2), 64–71.*
- Morrow, G. R. (2007). *Cancer-related fatigue : causes, consequences and management. The Oncologist, 12(1), 1–3.*
- Owens, J. A. (2000). *Sleep habits and sleep disturbance in elementary school-aged children. Journal Developmental and Behavioral Pediatrics, 21(1), 27–36.*
- Owens, J. A. (R. Kliegman Ed) (2011). *Sleep medicine. Nelson Textbook of Pediatrics.19th Ed. Philadelphia: ElsevierSaunders.*
- Öner, P., Barut, Y., Öner, Ö., Üneri, Ö. Ş., Bodur, Ş., Turgut, S., Munir, K. M. (2009). *Çocuklarda uyku ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği. Klinik psikofarmakoloji bülteni: Bulletin of clinical psychopharmacology, 19(4), 382.*
- Perdahlı Fiş, N., Arman A., Ay P., Topuzoğlu A, Güler A. S., Gökçe İmren S vd.,(2010). *Çocuk uyku alışkanlıkları anketinin türkçe geçerliliği ve güvenilirliği. Anadolu Psikiatri Dergisi, 11(2), 151–160.*
- Sawyer, M. G., Reynolds, K. E., Couper, J. J., French, D. J., Kennedy, D., Martin, J., ... Baghurst, P. A. (2004). *Health-related quality of life of children and adolescents with chronic illness—a two year prospective study. Quality of life research, 13(7), 1309-1319.*
- Stremler, R., Adams, S., Dryden Palmer, K. (2015). *Nurses' views of factors affecting sleep for hospitalized children and their families: a focus group study. Research in Nursing & Health, 38(4),311–322.*
- Tarakçıoğlu, M. C., Kadak, M. T., Gürbüz, H. G. A., Doğan, E., Fırat E. (2016). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocuk ve ergenlerde uyku alışkanlıkları. Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi, 56(2),71–77.*
- Toros, F., Tot, Ş., Düzovalı, Ö.(2002). *Kronik hastalığı olan çocuklar, anne ve babalarındaki depresyon ve anksiyete düzeyleri. Klinik Psikiyatri Dergisi, 5(4), 240–2*